

NORSK ETNOLOGISK GRANSKING

Emnenr. 18.

Fylke: Akershus.

Tilleggsspørsmålnr.

Herad: Nannestad.

Emne: Juletid og julekalder. Bygdelag:

Oppskr. av: C. G. Hjalmar Tangen. Gard: Tangen

(adresse): Steinsgaard paa. G.nr. 135 Br.nr. 3.

A. Merk av om oppskrifta er etter eiga røynsle. og andre her.

B. Eller om den er etter andre heimelsmenn: (ta også med alder, heimstad, yrke):

SVAR

1. Ja, det er nu helt almindelig at ha juletid i de senere decennier her.
2. Det begynte her saa snart i 1870-1890 = aarene. Begyndelsen foregik saavit vites ved, at enkelte familier, der hadde bare tok en liten gran og plasserte paa et mindre bord, som igjen plassertes ved det store bord, man skulle spise juleaftensmaten ved. Det var alle i husstandene med paa ved samme bord. I den første tid blev der lille granen bare "pjuvet" med, at man baant fast paa dens greener medet talgljystumper, som taentes ut paa julekvelden og baant inner den tiden det tok, at huslyden spiste julekveldsmaaltidet. Dette blev senere forandret.
3. Nei, det hadde man ikke hvenken i kirkerne eller paa fester. Det blev ettersom aarene gik bare flere og flere hjem, som brukte "aa ha juletid", som det het her.
4. Nei, saavit man vet var der ikke her brukte nogen saavelst slags pjuvet. Oldtidens oppfatninger, og etter vare gamle tradisjonens meddelelser om erfaringer - var nærhetidene i aaret ene storges ukyggelige tid, hvor det gjaldt "at passe seg", som det het, for nærhets vorener, der da passet paa at gjære op for eventuelle forgaselser, de mente, man hadde begaaet overfor digt og mennesker "juletidene", hvor man

2.

resimerte og bli julefesten op.
Det var først etter otti- og nitti-
aarene i forrige århundre, da a-
viser og nyere bøger etterhaand
blev mere almindelige, saa kuis-
dene eller haandlen blev optat og ny-
ere og aedse ting end det stadige
pratet om det gamle i livets myt-
rier, at der begyndtes ogsaa paa jule-
som en slags festlig tid. Synet paa
juleen som kristi fødselstid troedes
det nemlig her slet ikke paa, for
man haadte som sikkert, at kris-
tus var født flere maanedes før
paa aaret [man mente, det had-
de sket i begyndelsen af august-
maaned] saa det her blev en rela-
tivt sen overgang i evnen til aa-
ge paa juleen som nogen festlig-
[.] denne forbindelse bør ogsaa re-
nes, at de gamle - eller hvad de
fortalte i sin ungdom - saa no-
get anderledes paa kristi fødsel-
-de mente, at han var den aller-
første af de "heverede her fra jer-
den", som var naaet helt op til
egnelsen af de guddommelige
egenskaber [de refererte hans ut-
sagn i bjergpredikenen] og han vil-
de ikke mere bli inkarneret i
jorden.]

Som naturlig var øvet dette her
naaede sin store egenartede praavirk-
ning, saa det vanskeliggjorde synet
paa "juleen" overmaate længe som no-
gen egentlig festlig. Det var saaledes
ikke her skik at pynte i stueen paa
nogen maate. Det var bare de gam-
le "aatgerder" man traditionelt iagt-
tog utgørt mot angreps fra mär-
ketidens væsener. Som for exem-
pel, at sette rokaerne og limene
utefor stald- og fjøsdørene i de vær-
ste døgn i vintermørketiden, man
længe fortsatte. [Påssig nok af mange
brukt indtil for saa de senere sider
i märkingen juleaften, var vanskelig

at bekvæmme sig til at forlate tra-
ditionen.

5. Nei, ingen pynting. Men i dagene
førut blev der vasket og rengjort overalt.
[I gammeltid får de nærmeste aar
af 1700-tallet mens man her enda
brünte aarestuer med en "kaave", som
det kaldtes her, som soverum var
det kun rengjøring og vask til jul.
Selve "kaaven" var ved tømmerveg
med en bred aabning i midten ind
til aarestuen faaskilt den. Kaaven
var saaledes et langt smalt rum,
og langs dens borte tømmerveg
var der anbrakt en meget bred
sengebræde i kaaverummets hele
længde, saa der her paa gaardene
alene delvis var fire "liggerlang-
der" i den. Til jule blev disse sen-
gebræder ordentlig rengjort, vasket
og nøj kalsedjeld indlagt, og sengenes
skindtøj blev grundig bænket og
rengjort. Disse søges pynting i
kaaverummene og aarestuer
blev ikke paa nogen maate fore-
tat.

6. Størelser var - og er - meget forskjellig.
Men i de siste par decennier er de blit "lit"
og "lit" større. Mange brücker nu aa kaade
staaende paa stæesjølvet, og de kan de
være en god del længere - eller rettere
- større og fyldigere.

7. Bare pastgjorte talgljys. Etter kaaden
er der brükt flere og flere ljys paa jule-
træene. I de siste decennier er det ogsaa
blit mere og mere skik og bruk at hæn-
ge paa forskjellig pynt, deriblant pas-
skjellig farvede papirkæver med frukt
og kaker i, som hænges paa træets
kvister. Der anvendes ogsaa kjøpte pynt-
tesaker af forskjellig slags - i de senere
aar er det brükt meget af denslags.

8. Det er ja meget forskjellig. Hissmo-
ren og andre voksne i familien
samt de lit større barn var - og er -
interesserte pyntehjelpere.

9. Det mest almindelige er nu, at træet er plasseret paa selve stuegulvet. Det er nu faar, som bærer saa lidt træ, at det staar paa et bord. Under træet lægger man pakker med julegaverne. Denne skik med gaver til husstandens forskjellige medlemmer i aarets mærketid var her ette traditionerene meget gammel. Gaverne var - og er - altid et eller andet slags klædesplag som vatter, halstørklæder osv. Og denne skik er faarsaavit fortsat, og disse ting pakkes ind som pakke hver for sig, hvorpaa den fremtidige eiers navn er noteret. Efterat man syngende har gaat rundt træet er det almindelig, at en af barnene - eller den yngste tilstedeværende - gaar til træet og tar en pakke, og gaar saa med den til den ælste far i huset som læser navnet paa den, der skal ha pakken, og gaar saa til vedkammerende og leverer pakken. Dette gjen-tages til den siste pakke saaledes er leveret.

10. Det almindelige nu er, at lysene tændes paa træet, naar huslyden har spist julekveldsmæltidet. Da er det meget brukt, at alle huslydernes personer holdende hverandre i haenderne gaar rundt træet, og de, der kan, synger de vaulige julesanger.

Lysene tændes ogsaa syttende aften og lyser da umer den tid, huslyden spiser høitidsaftnens gallesmæltid. Forærrig bærkes ogsaa at lysene tændes en stund om kvelden, hvis der er tilstede et eller flere ushabare. Saaet tændes træets lys om "trettenkvelden" en stund, for at "hjælpe til aa haalle trettenkloa" vekk fra huset - er rest og en oldgammeel skik her.

11. En nævnt avengar. Det er ikke alene som synges, men sanger

^{5.}
af forskjelligt indhold - almindeligvis fastidene de sædvanlige jule-
sænger.

12. Det er svært forskjellig, men ikke før den 8de januar, da efter gammelt den sædvanlige mærketid skulle være færdig. Ofte blir det stående noget længere og saa af forskjelligge grunde - det er her ikke nogen bestemt "dag sat" for det's fjernelse.

13. Ja, herua "höster" det før det fjernes. Oftest er det da slik, at nabobarna er bitt til at være med og höste juletræet - saa herua maa holde paa med juletræhästing i faare eller flere dage i nabohjæmmene. Væsentlig höstingen er altid træets lys tænde. Andre betegningsuttrykk end at "höste juletræ" er her ikke brukt.

14. Her er det altid samme grantræ som brukes.

15. Er ukjent her.

16. Nei. juletræet var her fra eldre tider brukt plassert paa toppen af en mindre reis - en no lang tår stam - reist ved den ene side af laavebroen - er fremdeles slik og brukt her. Nei, natvæsite har ikke været brukt her.

1-4. Nei, heller paa guldene har ikke været brukt her, heller julekveldene eller ellers ved høstider. Er helt ukjent her.

Nannestad i mars 1950.

L. G. Hjalmar Langen,

4009

NORSK ETNOLOGISK GRANSKING